

Ξαναμοντάροντας τα φτερά της ύπαρξης

Γιώργος Σκαμπαρδώνης
Casa Μπιάφρα
 Εκδόσεις: Πατάκη
 Σελ.: 374

Η Θεσσαλονίκη είναι ένας κόσμος ομιχλώδης, ένα μεταλλείο ανεξάντλητο, τόσο πλούσιο που αποτελεί ιδανικό περιβάλλον λογοτεχνικής έμπνευσης και αισθητικής συγκίνησης. Πίσω από την υγρή αχλή της, ιστορικοί μύθοι και σκληρά βιώματα έχουν διαμορφώσει μια πραγματικότητα διακριτή, μια ατμόσφαιρα που καθλώνει. Τέκνο αλλά και τεχνουργός της ατμόσφαιρας αυτής ο πεζογράφος Γιώργος Σκαμπαρδώνης, γνωστός από τον μοναδικό τρόπο με τον οποίο κεντάει διαρκώς, με λοξή ειρωνεία και λεπτό λυρισμό, το υλικό που ακατάπαυστα ανασύρει από τις κρύπτες μιας υπαρκτής ή μιας επινοημένης μνήμης, καταδύεται και με το πρόσφατο βιβλίο του στο χθες της πόλης, για να ανασύρει εικόνες και αισθήματα που αφορούν όχι μόνο αυτήν αλλά συνολικά τη σύγχρονη ελληνική ζωή.

Βρισκόμαστε στο 1965, παραμονές των σεισμικών γεγονότων που στοιχειώνουν ως σήμερα τη χώρα. Ένας ολόκληρος κόσμος, στο περιθώριο της μεγάλης Ιστορίας, πολεμά με πείσμα και αποφασιστικότητα κάπως να αντικρίσει το φως, είτε με τη σκληρή δουλειά και περηφάνια είτε με απάτες και συμβιβασμούς. Σκηνή του δράματος τα Καραγάτσια, τενεκεδομαχαλάς των απόκληρων, όπου η φτώχεια και η εξαθλίωση συνθέτουν αφάνταστες λαμαρινοϊστορίες. Στο κέντρο της σκηνής, ως παλάτι αυτού του βασιλείου της χαμοκέλας, υψώνεται η Κάζα Μπιάφρα, ένα τριώροφο σαραβαλιασμένο νεοκλασικό που έχει μετατραπεί από τον νεαρό κάτοχό του σε κοινόβιο, απάγκιο για τους ξέμπαρκους και τους καταραμένους της Θεσσαλονίκης.

Το όνομα έχει μια σειρά από παραδηλώσεις. Ανακαλεί εν ταυτώ την εμβληματική για την πόλη Casa Bianca της οικογένειας Φερναντέζ, την επαρχία της Νιγηρίας Μπιάφρα, που μεταξύ 1967-1970 απο-

Γράφει ο Κώστας Χατζηαντωνίου

σχίστηκε και οδηγήθηκε από τον αποκλεισμό της νιγηριανής κυβέρνησης σε φρικιαστική λιμοκτονία, με εκατοντάδες χιλιάδες σκελετωμένα παιδιά να γνωρίζουν εφιαλτικό θάνατο, αλλά και την Μπάφρα, μια επαρχία του Πόντου, από την οποία χιλιάδες Έλληνες, όσοι ξέφυγαν από το τουρκικό λεπίδι, κατέφυγαν στην Ελλάδα και έζησαν για πολλά χρόνια υπό τραγικές συνθήκες.

Οι ήρωες που δεσπόζουν στις ιστορίες του Γιώργου Σκαμπαρδώνη ακολουθούν πάντα τις ασύλληπτες διαδρομές μιας γραφής που αρθρώνει ακαριαία και με ευρηματικότητα το απρόβλεπτο. Το αποτέλεσμα, σκληρό ή ανάλαφρο, κάνει το παιγνιώδες της ανάκλησης να μοιάζει μόνη λύτρωση από τη βία του διαβρωτικού χρόνου.

Οι ήρωες της Κάζα Μπιάφρα είναι αρκετοί, τρεις ωστόσο ξεχωρίζουν σε πρώτο πλάνο. Ο Βλάσης Φωκάς, ο ιδιοκτήτης του κοινοβίου, που συνθέτει λαϊκό ήθος και φυσικό κάλλος, ο εκδότης Γιάννης Βεντήρης, προσωπικότητα που επιβάλλεται παντού με την ισχύ και το αστικό βάρος και ο Κρέων ο Αράγιστος, ένας Καραγατσιώτης που, έχοντας αποδράσει με ευφυΐα και αποφασιστικότητα από τη μοίρα της παράγκας, μηχανεύεται σε μια κοινωνία συνεχούς ταξικής κινητικότητας τρόπους να λαμβάνει μερτικό – νόμιμα ή παράνομα δεν έχει σημασία – από την ανάπτυξη και τις επενδύσεις αλλά και από σκοτεινά πολιτικά παιχνίδια. Ο Κρέων συνιστά το σύγχρονο νεοελληνικό εγώ, ο τύπος που μπορεί να περιδιαβίνει στις καλύβες και στα κυβερνητικά γραφεία ή να συνομιλεί, το ίδιο άνετα, με οργανωτές κοκορομαχιών και με μεγαλοαστούς.

Εραστής του οικείως παράδοξου, με απaráμιλλη τέχνη να βγάζει με την αφηγηματική του γλώσσα την ανατροπή, μάστορας στη συνοπτική αποτύπωση της λαϊκής διάθεσης και του ενδιάθετου ψυχισμού, μέσα από λεπτομέρειες που δένουν τις καθημερινές διακυμάνσεις, ο Σκαμπαρδώνης ανατέμνει μια κομβική ιστορική στιγμή με ευαισθησία γνήσια, που σιγοπίνει και σιγοντάρει με το αλλιώς τίμιο περιθώριο του Χαριλάου και σιχάινεται την προοδευτική ψευτιά ενώ αθανατίζει το πρόσλημμα. Την ίδια στιγμή, με ματιά ενορατικής διείσδυσης, κάνει εκπληκτικής λυρικής τέχνης περιγραφή γεγονότων όπως η διαδήλωση του 1965, στην οποία φονεύθηκε ο Σωτήρης Πέτρουλας, ή το ταξίδι επιστροφής του Βλάση Φωκά στη Θεσσαλονίκη.

Οι έντονοι φράσεις, η παλλόμενη προφορική γλώσσα, οι καθαρές οπτικές εντυπώσεις, η υπόγεια μελαγχολία, ο γνήσιος νατουραλισμός του, καθιστούν αυτό το βιβλίο υπόδειγμα λογοτεχνικής ανασύνθεσης της μικρής και της μεγάλης ιστορίας. Δεινός παρατηρητής του μοχθηρού τραγέλαφου μιας κοινωνίας όπου τα όρια κόσμου και υποκόσμου γίνονται ασαφή και αυθαίρετα, ο Σκαμπαρδώνης, με καταβολές που ποτέ δεν πρόδωσε, ξένος προς κάθε ιδεοληψία, δίκαια αποδίδει στους ήρωές του, εγκλωβισμένους ή ανερχόμενους, τη φωνή του αίματος και του χρώματος, που παραμένουν αμόλευτα από την προσποίηση. Ένα δεν αντέχουν ήρωες και συγγραφέας: τη συνθηκολόγηση με τη μιζέρια.

Και για τούτο, στο όνομα της ομορφιάς, αυτού του υπεράνω κάθε καιρού και τόπου θείου αγγίγματος, η Κάζα Μπιάφρα θα κλείσει γιατί ο κάτοχός της θέλει να ζήσει ξαναμοντάροντας τα σπασμένα φτερά της ύπαρξης, όπως ο μέντοράς του Κρέων Αράγιστος τον συμβουλεύει.